ODGOVOR NA NEKULTURNI PRISPEVEK NEKULTURNI POLEMIKI O KULTURI

ŠKUD AKADEMIK IN NJEGOVA VLOGA

Vinko Tušek: Pri delu

Zgodilo se je, da je pri »enem izmed mnogih študentov, ki so živo zainteresirani za študentsko kulturno življenje na ljubljanski univerzi«, nesramnost prerasla vse dovoljene meje s tem, da si je upal na javnem mestu izraziti pomisleke glede, običajno vedno opevane Akademikove slave. Jasno, da je bilo takšno početje obsojeno kot nekulturno. Klin pa se izbija s klinom, nekulturnost z nekulturnostjo, (saj to je tisto!) in »res publica« (Akademik) je rešena!

Ne bom se prerekal okoli kulturnosti ali nekulturnosti mojega zapisa »Študentje in kultura«. Priznam le to, da je bilo v njem dosti govora o nekulturi. Prav tako tudi nimam namena, na osnovi članka »Nekulturni prispevek nekulturni polemiki o kulturi«, načenjati polemike. Razen tega, da mi daje navedeni članek zelo malo materiala za to, smatram, da nam je bolj kot polemika o nakazanih problemih, potreben konstruktiven dialog; in ne samo dialog, pač pa široka diskusija. Popolnoma mimo omenjenega članka pa vendarle ne morem. Mislim namreč na edini omembe vreden stavek, ki govori o tistem, o čemer se meni »niti ne sanja«.

Moram priznati, da se mi res še ni sanjalo o tem, da bi kdorkoli doslej proglašal »komisijo z imenom kulturna komisija pri univerzitetnem odboru« za »nosilca kulturne politike in njenega celotnega mozaika, v katerem je Akademik morda najvidnejši lik«. Za bodoči program kulturne komisije vsekakor priznanje, vredno upoštevanja.

Prav tako se mi še nikoli ni sanjalo to, kar se sanja piscu omenjenega članka, namreč, »da bodo amaterske kulturno umetniške skupine še naprej odigravale svojo pozitivno vlogo in obdržale vse bolj zahtevno občinstvo samo, če se bodo kvalitetno približale sorodnim poklicnim institucijam in jih dosegale in presegale s svojo specifičnostjo — z ljubiteljskim odnosom do ustvarjanja in poustvarjanja umetniških vrednot.« (Kot da »poklicni« ustvarjalci tega ne premorejo!)

Čeprav je ta konstatacija vodila usmerjevalca amaterskega kulturnega življenja na Slovenskem — zveze Svobod in prosvetnih društev — si drznem trditi, da je v osnovi zgrešena in glavni krivec odmiranju amaterizma pri nas. (Vsekakor bo o takšnem stališču zveze Svobod kje drugje še vredno spregovoriti.)

Naj na kratko, mutatis mutandis, rezimiram svoje izhodišče (iz prvega članka) glede amaterske kulturne dejavnosti. Ni bistvena naloga amaterskega kulturno-umetniškega društva, da po sistemu daj-dam kulture konkurira profesionalnim institucijam, (teh ne bo nikoli doseglo in nesramno je trditi, da smo amaterji v naši dobi sposobni vložiti več kot »profesionalci« v svoj življenjski cilj!), pač pa je njegovo poslanstvo v angažiranju čim večjega števila dotlej za kulturno udejstvovanje indiferentnih ljudi. In ŠKUD je prvo poklicano, da poveže današnjo študentsko kulturo, ki se na vse načine izogiba aktivnosti (metanje kovancev v glasbeno skrinjo ni aktivnost), s študentsko aktivnostjo, ki je danes mnogokrat daleč od kulture, v študentsko kulturno aktivnost.

Očitno gre torej za dva koncepta dela kulturno-umetniškega društva. O obeh je bilo v naši kulturni javnosti že govora — nobeden od njiju ni torej »nekaj novega — zdi pa se mi, da bi ravno študentje morali prvi spregledati prednosti, ki jih prinaša drugi koncept (ki ga, mimogrede povedano, ponekod — v Angliji — že nekaj let z velikim uspehom izvajajo).

Še en očitek me je zadel, in sicer: »Pisec ne pozna dosedanjih programov in programske politike posameznih skupin (kdo pa to pozna?), ne ve, da niso »zgolj utapljanje v romantično počutje« še manj pa »odtujitev sedanjosti«, niti približno ne pozna dosedanjih uspehov Akademikovih skupin doma in na mednarodnih tekmovanjih, niti se ni potrudil zvedeti, da Akademik ne obstoja že »baje slavnih deset let««, temveč polna štiri leta.«

Kaj hočemo! Sem pač samo »eden izmed mnogih študentov, ki so živo zainteresirani za študentsko kulturno življenje na ljubljanski univerzi *in vedo za probleme, ki to življenje hromijo.*«

FRANCI PIVEC

Glosa o „Glosi o novinarski mentaliteti“

Ne bi se oglašal s pričujočim sestavkom, ko me ne bi k temu vzpodbudilo tendenciozno pisanje urednika kulturne rubrike v študentskem časopisu Tribuna (št. 27) tovariša Nika Grafenauerja v zvezi s polemiko o kritiki današnjega novinarja, ki jo odpira T. K. v Perspektivah (št. 34 in 35). Smatram, da je takšno pisanje neodgovorno in je v bistvu izkriviljanje dejstev. Najhuje je to, ker daješ, tov. Niko, določene sodbe, ki so izključno plod tvoje glave in jih pri najboljši volji pri napadenem novinarju, tovarišu Miru Zakrajšku, **ne moremo zaslediti.** Omenjenemu novinarju očitaš, da se v članku (ki ga je ta napisal kot odgovor Borisu Grabnarju na članek »Nova ustava in samoupravljanje v komuni« v revipu Perspektive št. 30) kaže »nostalgija po birokratovi bradi, pod katero je vsakomur določeno njegovo mesto, kjer je lepo na varnem in dela, kar mu ukažejo, tako da se v nobenem primeru ne more motiti«. In dalje: »Svet je zmerom prekrasno urejen, če pa ni, ga spravi v red primerno tempirana direktiva (op.: čigavo kritiko podajaš v tej tempirani direktivi?). V tem svetu novinarju vobče ni treba misliti. Misliti — bog ne daj. Človek se s tem izpostavlja, pa tudi prenaporno je. Čemu bi si kratil preljubi življenjski mir še z razmišljanjem?« Vsi argumenti, ki jih potem navajaš, dragi kolega, in na podlagi katerih delaš takšne zaključke, so konkretni »argumenti« Mirana Zakrajška, da je tudi Delo »bilo družbeno angažirano v razpravi o novi ustavi«. Tvojih nadaljnjih izvajanj, Niko, se pri najboljši volji ne da razumeti. Razumeti pa se jih ne da samo zato, ker gre tako v omenjenem začetku, kot v nadaljevanju za golo »ne faire podtikanje. Postavljam ti vprašanje, na podlagi česa si lahko prišel do stavka: »Vsi vemo, da je ustavna komisija dala osnutek ustave v splošno razpravo in da ni morda tega Delo storilo samoiniciativno.« Če s tem želiš oporekati Miranu Zakrajšku in ga pobijati, potem preprosto ne vem, na podlagi česa (torej zopet podtikaš).

Se zdaleč nisem zagovornik tega, da je v našem osrednjem dnevniku vse v redu (tega ne trdi tudi Miran Zakrajšek). Smatram pa, da s takim načinom potvarjanja dejstev ne prav nič prispeval h konkretni polemiki o nekaterih dejansko obstoječih aktualnih vprašanjih nadaljnega razvoja javnih komunikacijskih sredstev. Rim, da je pot oziroma metoda, ki jo pokažeš nadaljevanju, ko govoriš o nekaterih konkretnih primerih, za katere smatraš, da bi bilo potrebno okrepe spregovoriti v dnevnem tisku, edino prava in konstruktivna. Škoda je, ker ti fasada podtikanja vse to prekrije, ta se namreč še nadaljuje. Katere konkretne primere sicer obravnavaš s prevelko dozo subjektivizma, kar lahko ugotovi vsaki prebere tvojo gloso. Pa pustimo to. Hočem ti povedati le to, da je posploševanje silno nevarna zadeva, če ne temelji na principih metode abstrakcijskega histega, ki se ne bo preje spoznal natanko to metodo, bo doletela ista usoda kot tebe. Pal bo nekonstruktiven, izkriviljal bo dejansko stanje svoje nepravilne miselne sheme bo spravljal na dan s podtikanjem. Na žalost pa je to danes večkrat postala praksa nekaterih V. svoji vnemi, biti čim bolj angažiran, zahajajo v svojih kritikah nekonstruktivno posploševanje, od njih ne slišiti besedice o mestih in nalogah organov samoupravljanja in subjektivnih sil (v vsakem konkretnem primeru). V želji biti čim bolj kritičen, pozabljajo na predloge za konkretno rešitev. Kdo naj bo potem tisti, ki bo iskal konkretne rešitve? Ali ni to naša nas **vseh skupaj?** Upam, da izpod tvojega peresa bom nikoli več moral prebrati tako absurdnih resnic, kot je ta o našem Delu: »Skratka, na njegovi straneh zaman iščemo resnico, resnico naše drzno ekonomske situacije.« (!??) Naj bom samo do konkreten: kaj praviš o Petru Mozolcu, o karikaturah Milana Maverja, pa o kozerijah itd. itd.?

Za zaključek ti bom pokazal, kam pelje takšno pisanje. Če se postavim tvojo vlogo, si upam sedaj napisati v tvojem stilu (z izkriviljeno posploševati) isto »Glosoo na podlagi tvojega v isti številki Tribune — »Na križpotju brez orokazove v rubriki Pisma uredništvu. Tvoje lastnoročnje te je torej krepko udarilo po glavi. Ali pa z uporabim tvojo terminologijo: »S svojim na se preprostim — jaz bom tukaj napisal neodgovoren — manevrom si sam sebe ugnal v kozji rog!«

Mitja Rotovnik

OPOMBA REDNISTVA:

Tov. M. Rotovnik je svojem pismu uredništvu izrazil željo, da naj uredništvo, kolikor misli dati kakšno mnenje o njegem prispevku, stori to v enj od naslednjih številk (torej ne v isti).

Uredništvo Tribune pa misli dajati kakršnegakoli svojega mnenja, pač pa je odločilo za istočasno objavo obeh polemičnih prispevkov o novinarstvu (M. R.: Glosa o »Glosi o novinarski mentaliteti« in N. G.: O novinarstvu), ker meni, da tudi neposredni dialog med različnimi mnenji lahko vodi do boljšega poznavanja stvarnosti.

V tej želji vabimo k sodelovanju (in se s tem pridružujemo tudi mnenju tov. M. Rotovnika) pri obravnavanju vprašanj tega novinarstva in revialnega življenja tudi vsa tiste, ki bi se želeli pridružiti polemiki oziroma objektivneje informirati javnost o tej problematiki.

O NOVINARSTVU

Avtorju sestavka Glosa o »Glosi o novinarski mentaliteti« bi rad takoj na začetku razjasnil pojem glose, ker je iz njegovega pisanja razvidno, da mu ni docela razumljiv. Uredništvo se je odločilo za to obliko svoje dejavnosti iz več razlogov. Prednost takega načina družbene kritike vidi predvsem v njeni ažurnosti, kratkoči in motivni prilagodljivosti. Že narava glose je taka, da zahteva omejitev vsebine na en sam ali več istorodnih kritičnih pojavov, ki so lahko povsem efemerne narave, ali pa so tipični za določeno družbeno situacijo in kot taki trdovratnejši in družbi nevarnejši od prvih. Temeljni namen glose ni v tem, da posamezne tovrstne probleme razrešuje, ker to ni mogoče v nobenem časopisnem članku, temveč predvsem v tem, da nanje opozarja. K njihovi razrešitvi s svojimi sugestijami prispeva šele eventualna polemika, ki jo glosa sproži. Vsi v glosi obravnavani pojavi so navadno prikazani tako, kot jih vidi in občuti posameznik, zato je razumljivo in tudi povsem dopustno, da jih subjektivno vrednoti in ocenjuje; od tod njihova docela opravičljiva tendencioznost, kakršna zlasti izstopa v primerih, ki skušajo izzvati polemiko. Vendar pa s tem še ni rečeno, da ni treba v glosi izrečenih trditev tudi primerno dokumentirati. Po tej svoji lastnosti se namreč ta publicistična zvrst loči od pamfleta.

Miro Zakrajšek mi je tako s svojim časnikarskim delom kot s svojim dopisom v Perspektive dal za vse moje sodbe in zaključke zelo oprijemljivo osnovo. Vsi beremo časopise in pri tem ugotavljamo njihove slabosti in odlike. Vtis, kakršnega bralcu, ki niti ne pozna podrobneje notranjih mehanizmov naših množičnih komunikacijskih sredstev, zapušča naš dnevni tisk, je nedvomno zelo podoben vtisu pisca članka Nova ustava in samoupravljanje kulture Borisa Grabnerja, ki ugotavlja vsesplošno zbirokratiziranost in zmonopoliziranost naših časopisov. Ena bistvenih potez birokratizma pa je prav v tem, da okrog lastne oblasti spleta videz najlepše urejenosti, lažne demokratičnosti in angažiranosti; vse to nesrečno situacijo ustvarja z vsakovrstnimi poročili, z navidez pomembnim, v resnici pa brezplodnim aktivizmom in podobnim, saj je to edini pogoj, da se obdrži. Resnica pa je, da ji je naš dnevni tisk s svojo dejavnostjo močna opora, namesto da bi jo razkrinkaval in slabil.

Pričakovali smo, da se bo s prakso samoupravljanja spremenilo tudi naše časopisje, pokazalo pa se je, da še zmeraj trdovratno vztraja na birokratsko ustvarjenih pozicijah. Če pa nekdo pristaja na te pozicije in jih povrh vsega še zagovarja, si njegovega stališča pri najboljši volji ni mogoče razlagati drugače, kot sem zapisal, namreč z nostalgijo po birokratizmu. Pri tem ne gre le za Zakrajškov primer, saj je le-ta imel pač le to nesrečo, da se je s svojo akcijo najbolj izpostavil, gre za današnjega novinarja vobče, ki ga Zakrajšek le simbolizira. Značilna za njegovo pozicijo v družbi je tudi Zakrajškova argumentacija, s

katero v inkriminiranem napadu na Borisa Grabnerja skuša vzbuditi videz demokratičnosti našega časopisja in pri tem našteva nekatere ukrepe, ki se jih je Delo lotilo v zvezi s tem. Vsak dan pa lahko opažamo, da rezultati takih umetno vzdrževanih akcij niso ravno posebno mogočni. (Pisem bralcev ne moremo prištevati niti v ta okvir, ker le malokrat presegajo meje enodnevnosti in privatnosti, vsekakor pa so lahko v posameznih primerih zelo ilustrativna.) Če se torej Delo bori za demokratičnost tiska in svobodo mnenj, čemu ni potemtakem objavilo tudi razgovora svojih predstavnikov z delegacijo Društva slovenskih književnikov, na katerem so razpravljali o konceptu posameznih rubrik in lista kot celote? Čemu ni objavilo reportaže o izredno slabih življenjskih pogojih v dijaškem domu Anice Černejeve, čeprav mu jo je avtor ponudil? Po drugi strani pa se Zakrajšek sklicuje na ustno razpravo kot svoj najmočnejši adut pri dokazovanju angažiranosti in demokratičnosti lista, čeprav vsi vemo, da je Delo s tem le izvrševalo željo ustavne komisije, pa tudi to ponekod na moč forsirano, drugod pa spet skrajno ozkosrčno, saj na primer iz nepojasnjenih razlogov ni hotelo objaviti spreminjevalnih predlogov k osnutku ustave, ki so jih poslali časopisu sodelavci Perspektiv.

Na podlagi vseh naštetih in še neštevilnih drugih dejstev, s katerimi se bralec Dela srečuje dan za dnem, je odtujenost našega osrednjega dnevnika in množičnih komunikacijskih sredstev nasploh, resnični problematiki več kot očitna: večina njegovih naporov velja vzdrževanju slepilne fasade sveta, v katerem živimo in se izraža v neproblematiki in vsebinski revščini časopisa, medtem ko pa resnica naše stvarnosti do njega seže sila poredko.

Vzemimo na primer samo kulturno rubriko Dela. Na njenih straneh nenehno srečujemo le ocene vseh vrst razstav, gledaliških in filmskih predstav in koncertov, ko da bi v našem kulturnem življenju ne bilo večjih in daljnosežnejših problemov, ki so bistvenega pomena za naše sedanje dovolj kritično kulturno stanje in njegov nadaljnji razvoj (na primer problem kulturne politike, komercializem v kulturi idr.). Tako mora te pojave, ki se v prvi vrsti tičejo dnevnega časopisja, prvi načenjati šele revialni tisk.

Birokratska pozicija naših javnih komunikativnih institucij je na podlagi navedenih in neštevilnih drugih, nenavedenih, docela na dlani. Tu se nam eo ipso zastavi vprašanje, kaj je z delavskim samoupravljanjem v njih. Do kakšne meje sploh seže in kje se izraža? Skorajda nemogoče je, da kulturni delavci, kakršni so novinarji, pri svojem delu ne bi zadevali ob kritične pojave, ki so očitna in bistvena, ne le obskurna ali zgolj ekskluzivna znamenja anomalij v našem družbenem razvoju, saj je njihova vsebina vseskozi vzročno povezana, pa vendar na straneh Dela zvečine ne zasledimo kaj dosti o tem, kadar pa je pride do tega, ima vsa stvar najčešče obliko informacije. Naravnost nezaslišane nepozornosti našega dnevnega tiska je na primer deležna kulturna problematika naše vasi. Analiza je namreč pokazala, da je položaj naravnost katastrofalen. Vzroki za tako stanje so predvsem v nizkem materialnem stimulansu kmetov po eni, po drugi strani pa v docela nezadostnih proračunskih sredstvih, s katerimi razpolagajo posamezna KUD Svobode. Izkazalo se je namreč, da dobi KUD v eni občini povprečno 60.000 dinarjev dotacij letno, ki jih povsem verjetno porabi za znamke. Podoben je tudi odnos do zgodovinskih in kulturnih spomenikov. Ali pa vzemimo primer kadrovske strukture oblastnih organov po naših občinah. Dejstvo je, da ih več kot polovica nima svojem položaju ustrezne kvalifikacije. Kakšne posledice ima to za skupnost, pa dandanes že občutimo marsikje in bomo v prihodnosti še bolj.

Nadaljevanje na 11. strani.

BORIS PAŠ

Drug drugega - kakor je kdo na vrsti - odtrgajo, pahnejo čez prag, naj tava sam. Potem ga gledajo izza zastorov in čakajo jutra. Jezi jih njegova trmoglavost, ker se vedno znova in znova pobere. Vendar vedo, da imajo prav in zato jih vsakič prijetno zaščegeče v grlu.

Po poti parka mu je pošev navzgor prihajala nasproti; sklonjena je pod pazduho stiskala mapo in zvezke ali knjige in ob boku ji je poplesavala torbica, obešena za dolg jermen čez ramo.

»Živio!« ji je dvignil oči.

»O!« je rekla in se ustavila.

»Kako si?« je pristopil k njej.

Ni se umaknila; dihal jo je kako cvet rože zjutraj.

»Tepček,« ga je krcnila po nosu.

»Kaj imaš tu?« jo je vprašal in ji izvlekel zvezek. Prelistal ga je in ji ga vrnil.

»Francoščina?«

Pokimala je.

»Zakaj te ni na predavanja?« je začela.

»Nimam časa,« je zasopel.

»Spiš... saj vem... saj si rekel...«

Preglasno se je zasmejal, preširoko zakrožil z rokami.

»Videti te hočem,« je po premolku rekel.

»Saj se vidiva!« ga je izzivala.

»Ne.«

»Kako ne?«

»Tako.«

Molk.

»Pa kaj imaš od tega?«

»Razveseliš me.«

»Si žalosten?«

»Zdaj sem najnežneje zaslinjeni polžek pod soncem. — Blaženost!«

Nasmejala se je in s prosto, orokavičeno roko ga je kot konjička potrepljala po licu. Se zmerom sta čakala — daljave so glasneje in glasneje sitnarile.

»Popoldne pridem,« je hlastnil po pozibavajoči se deščici, ki so jo bili od obale odnali mrzli in sivi valovi. — Pričakujoče se ji je zazrl v obraz.

»Ne vem, če bom imela čas...«

»Ne, ne — imam ga — prišla bom!« je zaklicala za njim, ki se je počasi odmikal, ki se ni ustavil in ni obrnil glave in ji torej ni dal niti uganiti, ali ga je še dohitela, ali pa je že zamudila, ker je bila ugasnila v njem in ji je zdaj tuj, kakor da se ne bi nikoli srečala, in je lahko tudi mrtev.

*

Zakasnil je več kot četrt ure; zato je moral sesti daleč stran od nje. Po uri je vzela torbico in se napotila k izhodu.

»Greš?« jo je ogovoril pri vratih, ko sta se gnetla na hodnik.

»Grem.«

»Hočeš cigareto?«

»Hvala.«

Šla je. Lahko bi stekel za njo. Moral bi. — Zavila je h garderobi po plašč. Oblečena se je prikazala in s podrsujočimi koraki, majavo kakor izkušena piratka, s torbico čez ramo krenila k steklenim vratom. Odrinila jih je.

*

V nebo strleči bloki, izsušene žile mesta, goli trgi — komu utripljejo semaforji? Gora ne odgovori nikomur. Pa vendar za okni, za vsemi temi zavešenimi okni, za posmehljivimi črnimi krinkami žare oči; in slutiš pomežikovanje, skrivna znamenja, ki se zgrinjajo čezte, ko po asfaltu stopaš med betonom, zbada in reže te njihovo tajno dogovarjanje, pritiska te k tlom ko sekira nad glavo. Ne stečeš, ker veš, da boš izzval krohot, storiš najpametneje in na videz ravnodušno, brez naglice nadaljuješ svojo pot. In stopaš mimo hiš kakor mimo krst — spolzkih in grozljivih, ker so stisnile utrip, zaprle dih — in korakaš ob zlizanih, odrtih zidovih, ne da bi vedel za ladje in zastave, za veter in dež in sonce — in hodiš, kakor da te vleče cesta, po kateri je topotala čreda podivjanih konj in ne veš, kakor tudi brezumne živali niso, da je na koncu tema, globoka tema; ko letiš nizdol, prijetno presenečen občutiš rahlo naletavanje plasti — blagi dotiki, vseodpuščajoče šepetanje, spev pozabe in miru — razgnati te hoče nečloveška stiska, kot te ohromi iznenaden krč.

Orislej živiš za zaprtimi polknicami, v mraku. Obkrožajo te stene, kakor pregrada iz zob in opetega mesa. Na jeziku čepiš v votlini, ki ti je izrasla iz prs.

Ni se bril, da ga ne bi premagala skušnjava. Bral je in se učil; kakor da išče odrešenja pri Rimbaudu, Valeryju in Baudelairu, drugič spet pri Heineju, Goetheju in Rilkeju, potem pri Jeseninu, Majakovskem in Bloku. Wolfe, Faulkner, Proust, Dos Passos, Kafka, Dostojevski ga niso mogli poteši. Nekega jutra je odkril Hougrona, pa je po dveh dnevih odkril svojo zmoto. Zaupal je Lewisu in mu žrtvoval dolg teden. Potem je golfujan za tisto, kar je iskal, izgubil vero in zapustil beletristo. »Cesar mi ni moglo dati srce, mi bo morda dal razum,« se je bodril in je prešel na filozofe. Sokrat, Kant, Hegel in Marx gaznalu niso več zanimali. Heidegger, Lukács, Sartre so ga samo utrujali, da se je počutil kot ožeta cunja.

Da je njegova rešttev tam na drugi strani sveta, tega ni mogel vedeti.

In tudi ko bi se v njem zganilo, ga poklicalo tja na drugi konec sveta, bi utrnil v sebi klic. In tudi ko bi vedel, kakor se je pričelo že jasniti v njem, da je bil zgrešil pot, da tisti tam — večni tam ni bil pravi tam, da je bil nekoč zmetal darove v črno reko, misleč, da jih je položil na belo stpino, daleč stran na svoj kraj (v skrivališče, ki je skrivnost dveh levih dlani), in tudi ko bi zdaj spoznal, kakor je že drlavanj, da se je bil izogibaje se nastavljenih mrež v resnici zapletel vanje in da je bil ves čas stopal po zvijačno predvidenih slučajnostih, bi za nič na svetu ne hotel tega samemu sebi priznati. —Sdito je teptal poganjajoče, vzpenjajoče se plamenčke. In ko je zadušil ta ogenj, je stekel na drugo stran, koder je opazil bel dim in svetle, požrešne jezičke. In potem za njegovim hrbtom; in spet na desni; in na levi; in nazaj; in naprej; in — kakor da jih naši ne bo mogel stlačiti, zabiti v zemljo in — kakor da se ne bi nikoli vdal, ker ne more še enkrat istih darov podariti, ker se izrečenih besed ne da ponoviti.

»Rdeča roža na drugem koncu sveta je zaman rasla,« je planilo nadenj.

»Tvoje deblo se bo posušilo,« mu je dihnila.

»Si vedela za moje rjave dni,« jo je začuden vprašal.

»In ti — da moje naročje od stegen do prsi drhti po tebi?«

»Moraš biti zelo podlobna njemu tamu!«

»Sem, ampak sem drugačna od nje.«

»Kakšna?«

»Ugani!«

»Vsi moški, ki jih srrečuješ, so potem ves dan srečni od tvojega glasu in bistrine tvojih očí.«

Molk.

»Nihče pa ne ve za tvoj jok.«

»Ne jočem!«

»In vendar jočeš, kaakor se vije in hlipa zemlja, ko jo brazda lemež.«

»Zakaj me budiš? Ebališ me.«

»To so njene besedee.«

»Krut si in trgaš mee.«

»To so njene besedée.«

»Nežna bom s tebojj.«

»Tako je tudi ona rekla.«

»Čemu me ponižuješš?«

Molk.

»Rada bi vedela kaj i o tebi. Povej mi!«

»Povej mi ti!«

»Ali veš, kaj sem si kot otrok želela?«

»Da bi umrla?«

»Da bi umrla.«

»Ali veš, kaj sem si kot otrok želel?«

»Da bi ubijal?«

»Da bi ubijal.«

»Zdaj pa bi hotela s teboj skozi gozdove!«

»Tega ona ni rekla.«

»Zakaj hočeš, da bi pred teboj pokleknila?«

Molk.

»Rada te imam. Zelo te imam rada.«

»To sem že tolikokrat slišal!«

»Zakaj mi ne verjameš?«

»Nimam več besed.«

»Ti jih je ona vzela?«

»Morda je bilo vse zaman.«

»To, da si hotel biti drugačen od drugih?«

»Si hotela biti drugačna od drugih?«

»Hočem biti.«

»Se zmeraj hočeš biti?«

»Se zmeraj. Nikoli ne bom nehala biti.«

»Tudi če bi morala zato vse življenje ostati sama?«

»Tudi.«

»Tega ona ni mogla.«

»Veliko zahtevaš!«

»Kar dajem, hočeš nazaj.«

»Egoist si«

»To mi je tudi ona očitala.«

»Je ne moreš pozabiti? — Čemu mu mučiš?«

»Kaj ne veš, da je vse zastonj?«

»Ni. Nočem, da bi bilo.«

»Poizkušal sem že.«

»Ni bila zate. Bila sta drug mimo drugega.«

»Morda imaš prav.«

»No vidiš!«

»Toda —«

»Kaj toda?«

»Toda vseeno je vse zastonj.«

»Nekaj drugega si hotel reči.«

»Toda — samo enkrat se rodiš.«

»Pa vseeno poizkusi! — Morda ne bi mogel imeti rad?«

»Kako naj se v drugo rodim?«

»Bojiš se! Umikaš se. — Kaj misliš, da meni ni težko?«

»Zmeraj je težko dati in je hudo vzeti. Ampak ni to.«

»Kaj pa je?«

»Da ne moreš več dati in da potem tudi vzeti ne moreš več.«

*

Videval jo je v mestu: v samopostrežni restavraciji, v Petru, na cesti. Vsakič se je vprašujoče zogledala vanj. Ko je stoje pri pultu uničeval sendviče, je šla mimo njega in je postala za njegovim hrbtom, da izbere eno izmed razstavljenih jedi za steklom. S hrbti sta si dobrikala; čakala je — moral bi nekaj storiti. — V sami suknji je tekel skoz lokal — kakor bi si čez vse mize podala roke, sta trčila z obrazom v obraz. — Pri okencu trafike je čakal, da pride na vrsto. Prišla je in čakala ob njem. Ljubila sta se z boki, ki niso vef hoteli narazen, in njeni plavi, na ramena usuti lasje so ga z dihom vetra poljubovali na lice. —

Bila je — izmed sto in sto obrazov obraz. Ni vedel za njena pota, kakor tudi ona ni mogla vedeti za njegova. Niti tega ni vedel, ali jo bo še kdaj srečal. In potem ne, kje ga bo iznenada presunila. Za vsem tem je tičala draž, veburjenje jutra in razočaranje večera. Želel si je, da bi potopila svoj glas v njegovo morje, da bi razbila zrcalo, ki sta ga drug drugemu držala, in bi si potem stala nasproti sicer tuja in zadržana, vendar resnična kakor ljubimca, kadar sama v sobi odvržeta obleko. Zabaval se je z ugibanjem, kaj tiči za njenim ravnim čelom, kaj so nosile njene roke iz renesanse, ali je koga ljubilo njeno vlačugarsko telo. Klical si je njen obraz v spomin in vzbočena usta in jabolčni zavitek nosu in njene oči — plamenice, vržene v temo. Morda je bila splozka koša kriva, da je ni mogel pozabiti. Koža, po kateri ti drsi telo ko po ledu, napeta, sveža koža, tako nedosegljiva kakor srna na jasi, ki jo zreš iz grmovja, surova, kakor da bi jo nenehno oblivala kurja polt. In kar ga stikalo k njej, morda silneje od krutosti (naslade srda), ki jo je s svojo obliko viharila v njem, je bila njegova popolna nemoč pojasniti si njen izvor in rod. Lahko bi bila revše iz ljudstva, ki hoče veljati za prvo damo mesta — nekoč je videl, kako ji je majhen pobalin zelo realistično plačal večerjo — lahko ekstravaganina cipa, lahko gimnazijka, študentka, v službi strojepiska ali pa nič drugega kot blazirana huliganka. Ko bi zvedel resnico, bi mu bilo veeno, kakšna je — toda tako, ko pravzaprav ni bila nič, je bila kakor žleb na pročelju stavbe. Z velikim tveganjem — morda za ceno življenja ti šele dovoli pristop. In ta mik je šinil skozenj — krik ostrog, po bliskovito zadrtih v ranljive dimlje.

Bodeča žica je razgrajala v njem, kakor regljajo žabe.

*

Zgodilo se je čisto drugače, kot si je predstavljal (kakor vedno). Na plesu na gimnaziji, kamor se je bil namenil iz čudnih otožno-nostalgičnih nagibov, sta se znašla drug pred drugim in potem drug v drugem. Odtistihmal sta bežala drug pred drugim.

Na puhli zabavi, prestreljeni s strogim očesom stare gospe, pohabljeni od nič kolikokrat pretrganih pogovorov in moreče tišine in umazani od dostojnosti, je prežinel večer. Živalce so razsajale v njem in mu niso privoščile počitka in bil je truden in je hotel spati. Proti polnoči ga je povilo k svojim prsim dekle, ki mu ni vedel imena. Niti tega ni več vedel, kaj je ves čas hotel. In še sanjalo se mu ni, kako dober zakonski mož bo, ki bo »kupil dvoje otročičkov — punčko in fantka«.

Konec